

Emil DUMEA

Învățământul și educația catolică în documente oficiale ale Bisericii Catolice

Educația și școala catolică contemporană se confruntă cu însăși problemele societății contemporane, adică cu o criză a valorilor spiritului, atacate mai ales în lumea bogată de bogățiile materiale și de o mentalitate răspândită de mass media și care duce la un subiectivism, individualism și relativism moral destul de accentuate. Trăim apoi într-o lume pluralistă, în care varietatea opiniilor sau convingerilor de orice fel este la ea acasă, de unde derivă dificultatea propunerii unor principii comune, universale valabile cel puțin în lumea botezată, creștină. Tehnicizarea și globalizarea, apoi, contribuie apoi la crearea unui climat mintal și comportamental la scară planetară în care adevărul revelat creștin sau doctrina creștină sunt puse alături de alte adevăruri, principii și valori sau non valori, necreștine, iar cu toate acestea creștinismul s-a confruntat prea puțin, de unde derivă neîncrederea sau indiferența multora pentru propunerea creștină, în cazul nostru, legată de școală și educație catolică. Asistăm apoi la un fenomen migrator, nu numai al extracomunitarilor în spațiul UE, sau în alte spații, ci și al multor autohtoni în spațiul propriei lor țări, în căutarea unui serviciu, ceea ce cauzează o mare instabilitate în familie, sau, în general, în structurile sociale. Să nu uităm apoi că persistă sau chiar se adâncesc distanțele economice dintre lumea bogată și lumile sărace. Este din ce în ce mai evident fenomenul multiculturalității, al unei lumi plurietnice și plurireligioase, iar în țările de tradiție veche creștină asistăm la fenomenul crescând al laicizării și al marginalizării religiei creștine și al rolului ei de lumină și far călăuzitor pentru viață și sensul ei.

În acest nou context este ușor de înțeles faptul că educația, care înainte se ocupa doar de copil și educator, acum se deschide spre alte orizonturi, capătă alte dimensiuni și se nasc noi exigențe. În afara personajelor tradiționale prezente în învățământ, acum au

apărut alte structuri, alte persoane, alte funcții care contribuie la procesul educațional. Școala catolică este chemată astăzi să își revadă propriile strategii și conținuturi și să se înnoiască, adaptându-se contextului contemporan. Școala și educația catolică nu sunt simple instituții sau concepte abstracte, ci ele se încadrează în misiunea fundamentală a Bisericii, de evanghelizare și slujire a tuturor oamenilor, în conformitate cu mandatul primit de la Cristos. În acest context de bază putem înțelege corect activitatea de educare și formare umană și creștină a Bisericii.

Sunt numeroase inițiative și texte referitoare la educație și școală, de la cele ale pontifilor romani și ale Conciliului Ecumenic Vatican II, până la cele ale sinoadelor episcopilor și conferințelor episcopale, ca și cele ale episcopilor diecezani și ale atâtor instituții de cultură și educație catolică. Din toate aceste inițiative, documente, texte putem extrage anumite caracteristici și note comune ale unei școli catolice. În primul rând, școala este locul unde se propune o formare integrală a persoanei printr-un proiect educativ care își are fundamentul în Cristos¹; școala catolică are apoi propria identitate eclezială și culturală și se adresează tuturor, cu o inimă largă și generoasă mai ales pentru cei săraci sau marginalizați.

În ultimele decenii, asociindu-se mai mult la misiunea de evanghelizare, școala s-a afirmat chiar și acolo unde nu era posibilă nici o activitate de evanghelizare propriu-zisă. Școala s-a dovedit a fi solidară cu situațiile de necesitate în diferite părți ale planetei noastre, contribuind la un autentic progres uman și social al zonelor sărace. Adaptându-se noilor condiții și situații, beneficiind de un puternic sprijin material (niciodată suficient) din partea multor credincioși ai Europei, în special din Germania, laici sau clerici antrenați în procesul de educare și formare intelectuală și umană, animați de o carismă puternică și bine pregătiți profesional schimbă fața atâtor regiuni din țările sărace, iar funcția lor educativă devine un autentic apostolat². Este important apoi de evidențiat rolul

---

¹ Sacra Congregazione per l'Educazione Cattolica, *La scuola cattolica*, n 34.

² Cfr. Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația catolică *Gravissimum educationis*, n 8.

școlii catolice ca sprijin al activității tipic pastorale, mai ales în pastorația familiei, unde școala poate colabora cu părinții în educarea copiilor, mai ales în acele cupluri unde este mai puțină iubire și grijă pentru copii sau în situațiile în care copiii nu mai au alături ambii părinți.

Scoala este locul unde se întâlnesc și se confruntă marile probleme ale lumii contemporane; ne referim la problematicile în care se găsesc antrenați elevii, într-o lume în care efortul nu mai reprezintă o virtute, nici perseveranța într-un proiect de viață și pentru toată viața, lipsindu-le și modele valide de viață. De aici pleacă dezorientarea, lipsa lor de siguranță, o apatie sau dezinteres pentru formarea etică sau religioasă, limitându-se doar la dorința pentru o diplomă, sau pentru a avea o formare tehnică, profesională, și nimic mai mult. Acest climat conduce la o anumită oboseală pedagogică care se exprimă în contextul actual în dificultatea de a fi educatori și profesori în același timp.

Între dificultăți, pot fi încadrate și cele de natură culturală, politică și socială care îngreunează frecventarea școlii catolice. Războaiele civile, decăderea urbanistică, sărăcia, delincvența din orașe mai ales devin piedici în calea educării și formării tinerelor generații. În unele țări, sunt chiar guvernele cele care pun piedici școlilor catolice, libertății de gândire, practicilor democratice și sensibilității pentru drepturile omului. Dificultăți sunt și în acele state unde nu este prevăzut nici un sprijin statal pentru școlile particulare. Lipsa colaborării statale are efecte negative asupra corpului didactic, cât și asupra școlii în general, împiedicându-o să fie o școală pentru toți, indiferent de condiția lor economică.

Privită în ansamblul ei, școala catolică contribuie la formarea noilor generații; suntem conștienți de faptul că „viitorul lumii și al Bisericii aparține tinerelor generații”³. Școala catolică trebuie să fie capabilă să ofere tinerilor instrumente ale cunoașterii într-o

---

³ IOAN PAUL al II-lea, Scrisoarea apostolică *Tertio millennio adveniente*, n 58.

societate puternic caracterizată de cunoștințe tehnice și științifice, dar și o formare solidă creștină. Pentru ca această școală să fie eficientă în misiunea ei formativă, este nevoie să precizăm câteva din caracteristicile ei principale.

Persoana umană

Scoala catolică este pentru persoane și o școală formată din persoane. „Persoana fiecăruia, în necesitățile ei materiale și spirituale, este în centrul învățaturii lui Isus Cristos: din acest motiv, promovarea persoanei umane reprezintă scopul, misiunea școlii catolice”⁴. O atare afirmație, evidențiind raportul vital al omului cu Cristos, ne amintește că în persoana Lui se află împlinirea omului. Angajându-se în promovarea integrală a omului, atentă la solicitările Bisericii, școala catolică este conștientă că toate valorile umane își află desăvârșirea lui în Cristos⁵. Această conștiință exprimă centralitatea persoanei umane în proiectul educativ al școlii catolice, îi întărește angajamentul în educație și o face capabilă de a forma caractere puternice.

Contextul socio-cultural actual riscă să pună în umbră „valoarea educativă a școlii catolice, valoare în care constă rațiunea ei de a fi și pentru care ea desfășoară un adevărat apostolat”⁶. Această caracteristică fundamentală a școlii catolice trebuie reținută cu atât mai mult cu cât în ultimii ani s-a constatat o atenție mai mare a opiniei publice, a organismelor internaționale, a guvernelor pentru problemele școlii și ale educației, dar s-a verificat și o reducere a formării la aspectele pur tehnice. Însăși științele pedagogice și educative s-au orientat mai mult spre cunoașterea fenomenologică și spre practica didactică, decât spre dimensiunea specific educativă, centrată pe valori și scopuri pline de semnificații. Fragmentarea educației, confuzia și generalizarea valorilor conduc școala

---

⁴ IOAN PAUL al II-lea, Discurs la Intrunirea Națională a Scolii Catolice în Italia, în „Osservatore Romano”, 24 noiembrie 1991, p 4.

⁵ Congregația pentru Educația Catolică, *Scoala catolică*, n 35.

⁶ Congregația pentru Educația Catolică, *Scoala catolică*, n 3.

într-o zonă neutrală, care o demotivează și o fac mai puțin credibilă în fața elevilor. Parcă se vrea să se uite faptul că educația presupune și angajează mereu o precisă concepție despre om și despre viață. Acestei neutralități scolastice îi corespunde adesea scoaterea raportării la religie și sacru din zona culturii și a educației. Credem că o abordare pedagogică corectă trebuie să propună scopuri, sensuri fundamentale, să se ocupe nu numai de „cum” se întâmplă, are loc ceva, ci și „de ce” se întâmplă și are loc un eveniment; trebuie să depășească nivelul unei educații fără etică și să redea procesului formativ acea unitate care împiedică dispersia de forțe și energii și menține în centru persoana umană în identitatea ei globală, transcendentă și istorică. Școala catolică, cu proiectul ei formativ inspirat din Evanghelie, este chemată să răspundă lumii de astăzi, afirmând că „numai în misterul Cuvântului întrupat este luminat misterul omului”⁷.

Școala catolică în inima Bisericii

Complexitatea lumii contemporane ne întărește convingerea despre identitatea eclezială a școlii catolice. Din identitatea ei derivă trăsăturile ei proprii, ca o componentă a Bisericii, loc de autentică și specifică activitate pastorală. Ea participă la misiunea de evanghelizare a Bisericii și este un loc privilegiat de educație creștină. În acest sens, „școlile catolice sunt în același timp locuri de evanghelizare, de educație integrală, de înculturare și de formare spre un dialog vital între tineri de religii și ambiente sociale diferite”⁸. Natura eclezială a școlii catolice este așadar înscrisă în centrul identității ei de instituție scolastică, „în care se unesc în armonie credința, cultura și viața”⁹. Precizăm așadar faptul că caracterul ei eclezial nu reprezintă un adaos, dar reprezintă o calitate proprie, specifică, este caracterul ei distinctiv care o pătrunde și o plasează în orice

---

⁷ Conciliul ecumenic Vatican II, Constituția pastorală despre Biserică în lumea contemporană *Gaudium et Spes*, n 22.

⁸ IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Ecclesia in Africa*, n 102.

⁹ Congregația pentru Educația Catolică, *Dimensione religiosa dell'educazione nella scuola cattolica*, n 34.

moment al acțiunii ei educative, este parte principală a însăși identității ei și centru al misiunii ei”¹⁰. Promovarea unei atari dimensiuni reprezintă obiectivul oricărei părți a comunității educative.

În baza identității ei, școala catolică este loc de experiență eclezială, integrată în comunitatea creștină. În acest context trebuie amintit faptul că ea își împlinește propria vocație doar dacă se integrează în Biserică în cadrul unei pastorații organice. Prin natura ei, școala reprezintă locul în care tinerii se pot întâlni pentru o autentică formare creștină. Din păcate, trebuie să menționăm faptul că uneori școala catolică nu este percepută ca parte integrantă a realității pastorale, fiind considerată aproape străină față de comunitate. Este absolut necesar ca să fie promovată o altă sensibilitate a comunităților parohiale sau diecezane, ce trebuie să se ocupe direct de educație și de școală.

Adesea, școala catolică este văzută ca un rezultat al efortului Institutelor de viață consacrată. Din cauza scăderii numerice a membrilor acestor institute, activitățile lor educative și scolastice au scăzut și ele, sau nu au reușit să țină pasul cu noile exigențe sau noile cerințe ale educației, sau le este greu să îmbine specificul vieții lor consacrate cu activitatea didactică și educativă. Toate aceste probleme și dificultăți nu micșorează importanța institutelor și congregațiilor în câmpul educației și formării tinerelor generații. Papa Ioan Paul al II-lea afirmă faptul că „persoanele consacrate sunt capabile să dezvolte o activitate educativă destul de eficientă”¹¹.

Identitatea culturală a școlii catolice

Din natura școlii catolice derivă unul din elementele cele mai expresive ale originalității proiectului său educativ, și anume sinteza dintre cultură și credință. Cunoașterea pusă la orizontul credinței, devine înțelepciune și viziune de viață. Dorința

---

¹⁰ Congregația pentru Educația Catolică, *Dimensione religiosa dell'educazione nella scuola cattolica*, n 33.

¹¹ IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Vita consecrata*, n 96.

de a pune împreună rațiunea și credința, devine inima fiecărei discipline, și le conferă unitate, făcând să crească în interiorul cunoașterii scolastice viziunea creștină despre lume, despre viață, despre cultură și despre istorie. În proiectul educațional al școlii catolice nu există separare între momentele de învățare și cele de educare, între momentele când dobândești cunoștințe și cele când primești înțelepciune. Disciplinele în sine nu îți oferă doar cunoștințe de acumulat, dar și valori de asimilat și adevăruri de descoperit¹². Toate acestea recer un ambient caracterizat de dorința de căutare a adevărului, în care educatorii, competenți, convinși și coerenti, maeștri ai cunoașterii și ai vieții, să fie reprezentanți ai unicului Maestru.

Scoala catolică în serviciul societății

Scoala catolică nu poate fi gândită separat de alte instituții educative și condusă ca o entitate independentă, dar trebuie să se raporteze cu lumea politicii, a economiei, a culturii și a societății în ansamblul ei. Este așadar de datoria școlii să se confrunte cu actuala situație culturală, analizând cu simț critic proiecte educative parțiale și să fie exemplu și stimul pentru alte instituții educative. Este clar așadar rolul public al școlii, care nu este înființată ca o instituție privată, dar ca expresie a realității ecleziale, care în natura ei este de caracter public. Ea desfășoară o activitate de utilitate publică, chiar dacă este concepută din perspectiva credinței catolice; nu este rezervată doar catolicilor, dar se deschide tuturor acelor care apreciază și vor să împărtășească o anumită perspectivă educațională calificată. Această deschidere este evidentă mai ales în țările majoritar necreștine și în curs de dezvoltare, unde dintotdeauna școala catolică a reprezentat, fără nici o discriminare, un factor de progres civil și de promovare a persoanei umane¹³. Instituțiile scolastice catolice, la același nivel cu cele statale, desfășoară o activitate

---

¹² Congregația pentru Educația Catolică, *La scuola cattolica*, n 39.

¹³ Cf. Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis*, n 9.

publică, garantând prin prezența lor un pluralism cultural și educațional, dar mai ales libertatea și dreptul familiei de a-și educa în libertate proprii copii¹⁴.

În această direcție, școala catolică a construit un dialog senin și durabil cu multe state și comunități civile. Dialogul și cooperarea se bazează pe respectul reciproc, pe recunoașterea propriului rol în angajamentul unei activități comune. Pentru a fi posibilă o astfel de colaborare, școala catolică se încadrează în bună măsură în structura scolastică a diferitelor națiuni și în legislația statelor, atunci când acestea respectă drepturile fundamentale ale persoanei umane, începând de la respectul pentru viață și pentru libertatea religioasă. Raportul corect între stat și școală, nu numai catolică, pleacă nu atât de la relațiile instituționale, cât mai ales de la dreptul persoanei de a primi o educație adecvată, conformă cu alegerea sa liberă¹⁵. ”Puterile publice, cărora le revine tutela și apărarea libertății cetățenilor, respectând dreptatea distributivă, trebuie să aibă grijă ca subvențiile publice să fie acordate în așa manieră încât părinții să poată alege școlile pentru proprii copii cu deplină libertate, conform conștiinței lor”¹⁶. În cadrul nu numai al declarării formale, dar în exercițiul efectiv al acestui drept fundamental al omului se pune, în unele țări, problema crucială a recunoașterii juridice și financiare a școlii non statale.

Stilul educativ

Este foarte important stilul și clima care există în raporturile dintre elevi, părinți, profesori și tot personalul din școli. Respectând rolul și drepturile fiecăruia, școala trebuie să reprezinte o comunitate, ceea ce înseamnă o mare cucerire a școlii contemporane¹⁷. Este important apoi de notat că dimensiunea comunitară a școlii catolice nu este doar o

---

¹⁴ Cf. Sfântul Scaun, *Carta dei diritti della famiglia*, art. 5.

¹⁵ Cf. Congregația pentru Doctrina Credinței, *Libertatis conscientia*, n 94.

¹⁶ Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis*, n 6.

¹⁷ Cf. Congregația pentru Educația Catolică, *Il laico testimone di fede nella scuola*, n 22.

simplă categorie sociologică, dar are și o bază teologică. Comunitatea educativă este chemată să promoveze împreună școala ca loc de formare integrală prin relațiile interpersonale¹⁸. Aici, ”prima responsabilitate în a crea un stil original creștin o au educatorii și profesorii, ca persoane și comunitate în același timp”¹⁹. Învățământul reprezintă o activitate de foarte mare importanță morală, una dintre cele mai înalte și mai creative ale omului: învățătorul nu scrie pe o materie inertă, ci în spiritul însuși al omului. De aici derivă importanța extraordinară a relației personale dintre învățător și elev, care nu se limitează la o simplă operație de a da și a primi. Trebuie subliniat faptul că învățătorii și educatorii trăiesc o vocație creștină deosebită și participă la misiunea Bisericii, și ”depinde de ei ca școala catolică să reușească în scopurile și inițiativele sale”²⁰.

În comunitatea educativă, un rol important îl au părinții, primii responsabili în educarea copiilor lor. Din păcate, astăzi asistăm la o tendință de delegare a acestei datorii primordiale. Este necesar nu numai să se dea un impuls inițiativelor care să sprijine această datorie, ci și să se acorde un sprijin concret și corect care să angajeze familiile în munca educativă a școlii catolice²¹. Un obiectiv constant al educației scolastice trebuie să fie întâlnirea și dialogul cu părinții și familiile elevilor, ce poate fi promovat prin asociațiile părinților, pentru a stabili împreună cu dâșii activitatea didactică și educativă a copiilor lor.

Datorită posibilității ei de ”a contribui în mare măsură al dezvoltarea misiunii poporului lui Dumnezeu și de a sprijini dialogul dintre Biserică și comunitatea oamenilor,

---

¹⁸ Cf. Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis*, n 8.

¹⁹ Congregația pentru educația catolică, *Dimensione religiosa dell'educazione nella scuola cattolica*, n 26.

²⁰ Cf. Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis*, n 8.

²¹ Cf. IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Familiaris consortio*, n 40.

pentru avantajul lor reciproc, școala catolică își păstrează și în circumstanțele actuale importanța ei extraordinară”²².

Anul 2015

---

²² Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis*, n 8.

Bibliografie

Conciliul ecumenic Vatican II, Constituția pastorală despre Biserică în lumea contemporană *Gaudium et Spes*.

Conciliul Ecumenic Vatican II, Declarația despre educația catolică *Gravissimum educationis*.

Congregația pentru Doctrina Credenței, *Libertatis conscientia*.

Congregația pentru Educația Catolică, *Dimensione religiosa dell'educazione nella scuola cattolica*.

Congregația pentru Educația Catolică, *Il laico testimone di fede nella scuola*.

Congregația pentru Educația Catolică, *Scoala catolică*.

IOAN PAUL al II-lea, Discurs la Intrunirea Națională a Scolii Catolice în Italia, în „Osservatore Romano”, 24 noiembrie 1991, p 4.

IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Ecclesia in Africa*.

IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Familiaris consortio*.

IOAN PAUL al II-lea, Exhortația apostolică *Vita consecrata*.

IOAN PAUL al II-lea, Scrisoarea apostolică *Tertio millennio adveniente*.

Portalul școlilor catolice: <http://www.fidae.it/>

Sfântul Scaun, *Carta dei diritti della famiglia*.

Emil Dumea

23 octombrie 2008